

СУЧАСНЕ ОСМИСЛЕННЯ ДУХОВНОЇ СПАДЩИНИ О. КИРИЛА СЕЛЕЦЬКОГО

У статті представлено життя та духовну спадщину Слуги Божого о. Кирила Селецького, глибокого душпастиря, засновника перших активних чернечих згромаджень УГКЦ: сестер-служебниць НДМ та св. Йосифа ОПДМ. До 1892 р в Українській греко-католицькій церкві існував лише Василіянський чин. Умови прийняття кандидаток до сестер-василіянок були досить вимогливими. Засновуючи нові згромадження, священник увів реформу, яка дозволяла українським дівчатам вступати до них без вимоги внесення посагу. У вихованні черниць акцентував

на аскезі та поверненні до євангельського радикалізму. Прагнув, щоб у заснованих ним згромадженнях плекалася духовність Сходу та провадилась активна діяльність серед населення, особливо виховна праця з дітьми, тому заснував під їх проводом перші українські захоронки, що стали осередками плекання духовної та національної свідомості дитини, муравлиним трудом формували ідентичність народу.

Ціль душпастирського служіння о. Кирила – привести людську душу до Бога. Серед багатьох осягнень та нагород у житті найбільше цінував дар духовного батьківства, про що особисто визнавав у листі до митрополита Андрея Шептицького. Звернення «духовний отче» було для священника найбільшою нагородою та пригадуванням про обов'язок духовного супроводу повірених йому душ. Він був духовно зрілою особистістю, знав Бога. Це знання спонукало його до постійної праці над поширенням Слави Божої, розвитком Церкви. Плодами цієї праці є живі парафії, чисельні покликання до священства та богопосвячених згромаджень. Духовні вартості ми не можемо оцінювати людськими мірками, проте численні покликання до богопосвяченого життя з парафій священника, твори, у яких він вміло та доступно навчає людину пізна-

(с. Стефанія) Наталія МАРКО,
доктор богослов'я (StD), доцент,
доцент кафедри богослов'я
Українського Католицького
Університету
(Львів, Україна)

(s. Stephaniya) Nataliya MARKO,
Doctor of Theology (StD),
Associate Professor, Associate
Professor of the Department of
Theology Ukrainian Catholic University
(Lviv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0001-5007-7899>
natastefa@gmail.com

вати Бога, жити за Його заповідями є незаперечним доказом величі особи Слуги Божого о. Кирила Селецького, його великого внеску у розвиток церковного життя та формування свідомості народу.

У статті представлено основні принципи духовного життя, якими керувався священник. На основі публікацій, статей, дописів о. К. Селецького, які стосуються тематики духовного життя християнина, викладено бачення автором етапів розвитку духовного життя людини, його розуміння ролі духовного провідника у духовній формації особистості.

Ключові слова: о. Кирило Селецький, засновник, духовне батьківство, чернечі згромадження, духовний провід, духовний розвиток, етапи духовного розвитку, Боже провидіння.

CONTEMPORARY COMPREHENSION OF FR. KYRYLO SELETSKYI'S SPIRITUAL HERITAGE

The article represents the life and spiritual heritage of the Servant of God Fr. Kyrylo Seletskyi, a profound pastor, the founder of the first active monastic Congregations in the Ukrainian Greek Catholic Church: the Congregation of the Sisters-Servants of Mary Immaculate and that of the Sisters of St. Joseph (CSSJB).

Until 1892, only the Basilian Order existed in the Ukrainian Greek Catholic Church. The criteria for accepting candidates to the Basilian Sisters were quite demanding. Having established new congregations, the priest introduced a reform that allowed Ukrainian girls to join them without requiring a dowry. In the upbringing of nuns he emphasized asceticism and a return to evangelical radicalism. He sought to nurture the spirituality of the East in the communities of the congregations he founded and to carry out different activities among the population, especially educational work with children. Thus he founded the first Ukrainian kindergartens (zakhoronkas) under their leadership. These kindergartens became the centres of nurturing the spiritual and national consciousness of the child, by the hard labour formed the identity of the people.

The purpose of the pastoral ministry of Fr. Kyrylo was to bring the human soul to God. Among the many achievements and awards in his life, he most valued the gift of spiritual fatherhood, which he personally acknowledged in a letter to Metropolitan Andrey Sheptytsky. Addressing him as a "spiritual father" was for the priest the greatest reward and reminder of the duty of spiritual support of the souls entrusted to him. He was a spiritually mature person, he knew God. That knowledge prompted him to constantly work on spreading the Glory of God, the development of the Church. The fruits of this work are living parishes, numerous vocations to the priesthood and consecrated congregations. We cannot measure spiritual values by human standards, but numerous religious vocations of the priest's parishes, works in which he skillfully and easily teaches man to know God, to live by His commandments are indisputable proof of the greatness of the Servant of God Fr. Kyrylo Seletskyi, his great contribution to the development of church life and the formation of consciousness of the people.

The author presents the main principles of Fr. Seletskyi's spiritual life. On the basis of Father Kyrylo Seletskyi's publications, articles, letters, related to the theme of the spiritual life of a Christian, the author considers his vision of the stages of the spiritual development of man, his understanding of the role of the spiritual leader in the spiritual formation of personality.

Key words: *Fr. Kyrylo Seletskyi, founder, spiritual fatherhood, religious congregations, spiritual guidance, spiritual development, stages of spiritual development, God's Providence.*

Постановка проблеми. Духовна спадщина о. Кирила Селецького передана у прикладі його святого життя, навчанні, яке збережене у творах, статтях та дописах, як рівно ж у заснованих ним чернечих згромадженнях, які у своїй діяльності продовжують харизму, закладену засновником. Священник упевнено, відважно, переконливо, легкою й доступною мовою передавав правди християнської віри, через приклади та дотепні оповідки пояснював Божі заповіді, святі Таїнства. Більшість його творів проникнені мотивом духовної формації християнина. Автор є досвідченим духівником, який має досвід супроводу людини на всіх етапах її духовного життя. Дар духовного батьківства великою мірою був розвинений о. Кирилом, часто спонукав його захищати нужденних, опущених людей, іти проти течій свого часу, поборювати виклики, які з довірою до Бога вправно долав.

Аналіз досліджень. Перша біографія о. К. Селецького, написана о. Теодором Вергуном, його учнем, надає ключовий напрям для дослідницької праці особам, які зацікавлені постаттю священника. Владика Андрій Сапеляк у публікації «Отець-прелат Кирило Селецький засновник монаших згромаджень», подає власну характеристику його діяльності. У моїй публікації «Харизма та життя Згромадження св. Йосифа ОПДМ 1898–1990 р.» представлено постать засновника та його вклад у розвиток спільноти. Проте ґрунтовного наукового дослідження про духовну спадщину священника ще немає. Для цього необхідно вникливо проаналізувати твори автора, дослідити його автентичні рукописи, які зберігаються у різних архівних інституціях Польщі й України.

Мета статті. Висвітлити істотні елементи духовної спадщини о. Кирила Селецького, вказати на їх актуальність у сьогоденні.

Виклад основного матеріалу. У перший рік свого понтифікату, під час проповіді, зверненої до духовенства у Великий Четвер 28 березня 2013 р., папа Франциск наголосив на тому, що священники мають почуватися відповідальними за повірених їм людей, вслухатися у них. Душпастир, який не виходить до підопічних, «втрачає те, що найкраще» та, замість бути «посередником», поступово стає керівником-найманцем

[32]. Папа просить духовних осіб, щоб були пастирями, «які пахнуть своїми вівцями». Це правда, каже Святіший Отець, що, так звана, криза священства провадить до кризи цивілізації. Якщо, однак, вдасться розбити її хвилі, то зможемо виплисти на глибину та закинути сіті. На морі сучасного світу виявляється, що сіті, закинуті в Боже ім'я, приносять щедрий улов [32].

У подячній літургії з нагоди сотої річниці переходу до вічності слуги Божого о. Кирила Селецького у Перемишльському соборі 2 вересня 2018 р. митрополит Іван Мартиняк, аналізуючи його життя, зазначив, що цей священник є пастирем, «який знає запах своїх овець» [29], є прикладом священника, про якого навчає Святіший Отець.

Владика Йосафат Коциловський у зверненні до духовенства та вірних Перемишльської єпархії з нагоди 25-ліття переходу до вічності о. Кирила називав його праведником, мужем Божого духа, що дається нам як взірець праведного, святого життя [5, с. 12].

В апостольському повчанні про покликання до святості в сучасному світі «Gaudete et exultate» папа Франциск навчає: «Словом, яке Господь скеровує до нас через певного святого, є ціле його життя, його дорога освячення, його постать, яка висвітлює Христа, вона відкривається нам, коли пробуємо пізнати значення його особи в цілому» [31].

У своєму священничому служінні о. К. Селецький ставив перед собою одну основну ціль: прославу Бога. Отець вів аскетичний спосіб життя, при цьому був чутливим до потреб ближніх. Як дбав про «красу душ повірених парафіян, так дбав також про красу Божих храмів» [1, с. 136].

Учень та перший біограф Кирила Селецького, о. Теодор Вергун, писав про нього: «У проповідях не добирав вишуканих слів, не уживав риторичних зворотів. Форма проповіді проста, зате слова його, як слова натхненного проповідника глибоко падали у серця слухачів і викликували дивну перемену в душах людей. Як сонце тягне до себе колоски збіжжя і наливає їх зерном, так він своєю особою приковував слухачів, притягав їхні душі до Бога і наливав зерном Святого Духа. Майстерно вів душпастирську працю, особливо у св. Сповіді, коли говорив в імені Христа серцем до серця.

Як маєстатично служив о. Селецький Службу Божу! Справді він так лучився тісно зі своїм первовзором – Христом, що його лице промінювало надземним блиском» [1, с. 135–136].

Для о. Селецького пріоритетними в житті були духовні дари, про що писав до митрополита Андрея в квітні 1907 р.: «Въ послѣднихъ часахъ багато титулами мя почтено. Откровенно кажу, що наймилійший тытуль для мене єсть, коли парохіянинъ скаже: «отче духовный», або

тільки «отче». Вь томѣ тытулѣ заключае ся чимъ я есьмъ для душъ павствѣ моеї повѣреныхъ, а чимъ они для мене мають бути» [7, с. 2].

В особі о. Кирила бачимо яскраво виражений дар духовного батьківства та пов'язані з ним дари слова і розпізнання. Розвиваючи ці дари у собі, отець оживляв духовне життя парафій. Його парафіяни, членкині згромаджень, які заснував, цінуючи його дар духовного батьківства, називали його «татунцьо» [9, с. 46]. Варто взяти до уваги факт, що отець, засновуючи перші активні жіночі згромадження в УГКЦ: Згромадження сестер-служебниць НДМ (1892) та Згромадження сестер св. Йосифа ОПДМ (1898), приймав до них кандидаток, які згідно з тогочасним правом не могли бути прийнятими до монаших спільнот, оскільки не могли внести віна та не мали відповідної освіти. Сам же священник у листі до митрополита Андрея Шептицького 3 квітня 1907 р. писав: «Коли впровадивъ вь жите сс. Служебницѣ вь Жужелю, не домагавъ я ся жадного гарачу ни вѣдъ нихъ, нь вѣдъ ихъ родичѣвъ. Жило ся вправдѣ скудно, але никто зъ голоду не померъ. Сестры жертвовали свѣй трудъ, свои юніи силы, свѣй вѣкъ для славы Божой и для добра суспѣльности, то вже жъ суспѣльнѣсть довжна була дати имъ отвѣтне удержане. Коли була притѣсна хвиля, то всегда провидѣне Боже надхнуло якунто праведну душу, що вь потребѣ прийшла зъ помочію молодой інституціі» [7, с. 2].

Вимогу внесення віна при вступі до чернечих спільнот отець називав гріхом, оскільки багато родин після його сплати були приречені на цілковите зубожіння. Дії о. Кирила в цей період впроваджували нову реформу, що була оперта на поверненні до євангельських цінностей: приймаючи кандидаток, звертав увагу на їхнє бажання служити Богові та посвятитися працею у згромадженні [7, с. 3], це давало можливість багатьом убогим дівчатам вибрати шлях чернецтва. Вбачаючи величезне значення активної роботи монашества для розвитку Церкви і суспільства, отець спрямовував діяльність згромаджень на працю в захоронках і шпиталях – у період війни сестри опікувалися сиротами, пораненими та хворими у місцях свого служіння.

Духовність о. Селецького можемо пізнавати, уважно читаючи його публікації, статті, дописи; заглибитися в його особисту близькість із Богом нам допомагають його записки та листи, в яких відверто передає свої переживання та уповання на Господа.

У Записках із поїздки в Рим 1870 р., опублікованих на сторінках газети «Основа», читаємо:

«Въ ім'я Боже пустився я въ далеки и зовсѣмъ для мене чужи сторони» [2, с. 137]. У наступній частині записок отець писав: «Возы тор-

котїли. Репрезентанти прямовань теперїшного вїку – у котрихъ Богъ, душа, вїчнїсть и все въ марныхъ числахъ скупили ся – храпїли неустанно. Каганецъ разъ темнїйшимъ, то зновъ яснїйшимъ пломфнемъ палахкотївъ. У дивну якусь задуму погружало все те мою душу. Сонъ насувався на вїйки, а такой очей прижмурити годї. Образы минувшихъ лїтъ і теперїшности пересувались живо передъ очима души моєї. Дитинячїй вїкъ, шкїльни пригоди, теперїшне житє, хата и родина и дитинка-щебетуха, що десь тамъ про ангеликївъ снитъ, – самота на чужинї, пригоди, що мене ждуть у дорозї, – се все збїглось до купы, і заворушило серце і умыслъ, що годї хотьбы крїхїтку уснути. А середъ тої бурї, середъ тої заверухи явилась зїрка на небосклонї души моєї, – сильна вїра в Провидїньє Боже, що видимо опїкуєся долею житья мого. И притихла буря и успокоилось серце, – и славъ я молитву передъ престолъ Всевышнїго за другївъ и недругївъ, за край, за родину та за весь мїръ христїянськїй... Отъ и уснувъ спокїйно» [3, с. 141].

Свої житєвї звершення Селецькїй завдячував Боговї. Описуючи справу купївлї першого дому для сестер-служебницъ у Жужелї, він писав: «Такъ ставъ я за помочїю Божою властителемъ дому, при котромъ намїривъ здвигнути жилище для сестер Служебницъ» [8, с. 3]. Завершивши ремонтнї роботи у цьому примїщеннї та документациїно урегулювавши справу заснування дому для новїцїату з єпархїяльним єпископом, наголошував: «За Божою ласкою оснуваємъ первий дїм сестер Служебницъ і властиво новїцїятъ для тихже» [8, с. 3].

У травнї 1893 р. у цьому домї старанням о. Кирила засновано першу в Галичинї українську захоронку. З огляду на велику кїлькїсть покликань, отець закупив для новїцїату дїм у Крїстинополї: «Ось руїна, тай тїлько. Се все не застрашило мене. Я приступивъ въ имя Боже до дїла, закупивъ и звозивъ матерїаль» [8, с. 4]. Священник не шкодував праці та посвяти для поширення Божї слави, шукав Божу волю, керувався нею – навїть тодї, коли змушувала зрєктись власних поглядїв і амбїцїй. У час зростання кїлькостї сестер-служебницъ, зважаючи на добро згромадження, бачив потребу вїдїйти від його проводу, про що писав: «Не думавъ я зъ рукъ моихъ передати кому то другому керму управи їнстїтуцїєю. Лишь Богъ знать судивъ їнакше» [8, с. 5]. За свого життя зумїв покинути управлїння заснованого ним першого згромадження та доврїтити його опїцї отцїв-василїян.

Пїсля перебування в селезїянськїй спїльнотї в Туринї (вересень 1897 р.) о. Кирило написав книжку про о. Джованї Боско на основї французьких джерел. У вступному словї до своєї публїкацїї Селецькїй писав про о. Джованї: «Не маючи «при пояси мїди» здвигнувъ вїнъ многи

домы Божи и безчисленни училища розличного рода, котры міліоны коштували, и заповнивъ ихъ волокитами, – смѣтьомъ суспѣльнымъ. А зъ того смѣтя, зъ тои збиранины уличной зъумѣвъ вѣнъ виробити такъ прехорошій матерьялъ придатный для основаныхъ черезъ себе богоугодныхъ і чоловікѣлюбивыхъ институцій, що весь свѣтъ вправивъ вѣнъ въ удивлене, особливо тыхъ, що грубымъ матеріалізмомъ пересякли и позабули совѣмъ, що выше естъ кто то такой, котрый всяку добру справу пѣдпомагае и еѣ возрастъ дае [18, с. 1].

Владика Андрій Сапеляк твердив, що творчі пориви та запал серця при написанні книги відтворювали духовний стан автора, який зустрів кровну душу, постать, яка так, як і сам він, відчула покликання до посвяти своєму народові та рівно ж переживала труднощі, пов'язані з цією посвятою [12, с. 41]. У рецензії на книжку «Отець Іоань Боско его жите і діла» редакція «Богословського вісника» в 1900 р. назвала цю публікацію заповітом автора, який вказує на те, що може зробити одна людина, перейнята апостольським духом. Автор рецензії аналізував погляди на проблему бідної людини чи сироти з боку тогочасного суспільства та Церкви. Суспільство вважало убогих «тягарем», якого старалося «позбутися», оскільки керувалося переважно власною користолюбністю [11, с. 182]. Християнство ж бачить у сироті Божу дитину: «...знає, що кромъ зимной милостинѣ винно єму и любовъ; памятае о тѣмъ, що дитина кромъ тѣла має душу и старає ся въ першѣй мѣрѣ зарадити нуждѣ душевнѣй, а ѣттакъ нуждѣ матеріальнѣй. Се і одинокій спосѣбъ до розв'язаня пекучои квестіи павперизму» [11, с. 183].

Отець К. Селецький вболівав над молоддю, особливо сільськими дівчатами, доля яких у цей час була досить невеселою. У дописі в газеті «Діло» 1899 р. писав: «Не дасть ся заперечити, що просвѣта середъ нашой суспѣльности чимъ разъ ширши круги заточує» та при цьому констатував факт, що «для дѣвчатъ сѣльськихъ доселѣ у насъ майже нѣчого не здѣлано» [17, с. 3]. Тому доклав великихъ зусиль та започаткував товариство школи жіночого господарства [21, с. 3; 27, с. 2–3]. У Цеблові заснував Згромадження св. Йосифа, яке від початку опікувалося захоронками та вихованням убогих дівчат, на чому наголошено в його перших статутах: «Цілю Товариства св. Йосифа Обручника в Цеблові єсть лучити убогі дівчата обряду греко-католицького з Галичини, охоронювати їх против упадку морального грозячого ім серед зіпсутого світа, як рівнож давати ім матерьяльну помоч в убожестві їх» [30, с. 13].

У звіті з життя та діяльності згромадження св. Йосифа, яке спочатку функціонувало як товариство, поданому перемишльському ординаріатові 23 квітня 1914 р., священник писав: «Щобы хотяй въ части

запобігти виходови нашої молодіжи до Прусь, зъ вѣдки таяже крайно здеморалізована домѡвъ вертає и въ селѣ ширить крайну нечисть и розпусту, основавъ пѡдписаний за вѣдомостію и дозволомъ такъ власти духовной, якъ и мірскои въ дочерномъ селѣ Цебловѣ Товариство св. Іосифа и создавъ для тогожь дѡмъ, въ котромъ дѣвчата въ молитвѣ и працѣ дни житя своего опроваджують. Покойный о. Щепковскій провінціалъ Іезуитѡвъ і ректоръ реформованыхъ Василіанъ въ Добромилю якже часто говоривъ до пѡдписаного, же Русини тѡлько тогди возжіють, наколи воскреснуть у нихъ женськіи згромадження релігійніи. Маю въ Бозѣ надѣю, же и се товариство причинится до Божой Славы і хѡсна народови рускому» [6, с. 435–436].

У хроніках, які вели перші сестри зі Згромадження св. Йосифа, є записи, в яких вказано, що засновник завжди звертався до сестер словами «діти, котрі мені Бог дав» [10, с. 95]. Тих, яких згідно з вимогами тогочасного права не могли взяти до монастирів, о. Селецький приймає, навчає, створює нові чернечі згромадження, які зосереджуються на апостольській праці та позитивно впливають на розвиток Церкви.

За прикладом о. Кирила пішли інші священники, які мали безпосередній контакт із ним: о. Олександр Дикий створив Згромадження сестер Пресвятої Родини, о. Зенон Каленюк – згромадження Дітей Марії, о. Іван Жигаль відновив діяльність згромадження сестер священномученика Йосафата та інші.

У 1938 р. Згромадження сестер-служебниць в Європі нараховувало 92 доми і 494 сестри. ССНДМ провадили захоронки (загалом 76, в яких виховували близько 5000 дітей), сиротинці (15 домів із 380 сиротами), три народні школи та виконували різноманітну церковно-харитативну працю по парафіях, особливо між жіноцтвом [29].

До періоду ліквідації УГКЦ в Україні згромадження св. Йосифа налічувало 150 сестер, 30 домів, при кожному з яких вони провадили захоронки, що налічували від 30 до 80 дітей кожна. Крім виховної праці, дбали про красу місцевих храмів, допомагали парохам у веденні церковних братств, у воєнний період виховували дітей-сиріт, лікували хворих і поранених [9, с. 138–146, 225–228].

На сьогодні черниці, із заснованих о. К. Селецьким згромаджень, працюють у різних країнах світу. Згромадження сестер-служебниць НДМ розвивається у 15 країнах – близько 700 монахинь служать Богові й людям у семи Провінціях (в Україні, Канаді, Бразилії, Словаччині, Америці, Польщі, Сербії) та одній Делегатурі (в Аргентині) [4]. Згромадження сестер св. Йосифа налічує 100 членкинь у чотирьох країнах (Україна, Бразилія, Польща, Канада).

Духовний розвиток християнина за творами о. Кирила Селецького

Отець Кирило Селецький видав 15 книг, систематично публікував статті та дописи в часописах: «Посланник», «Книжочка Місійна», «Душпастир», «Богословський вісник»; газетах: «Діло», «Основа», «Слово»; «Руслан», «Християнський голос», «Руський Сіон»; тому свого часу був знаною особою у всій Галичині. Графиня Анна Потоцька у своїх споминах порівнювала Селецького з Анчицем, зазначаючи, що «його барвні дотепні оповідання для найпростіших зрозумілі та для досвідчених займаючі» [33, с. 185]. Вони вплинули на формування кількох поколінь галичан.

У своїх публікаціях о. Селецький передавав читачам базові знання катехизму, основи духовного життя, пояснення Святих Тайн, Божих заповідей.

У першій же публікації – читанці «Своя хата», автор представляє долю свого народу, прирівнюючи його до самотньої матері, яка помирає у старій опущеній хаті, в той час, як син виїхав на чужину шукати кращої долі [19, с. 1–5], та закликає читача любити родину і батьківщину. Порушуючи у віршах, оповіданнях та байках проблеми тогочасного суспільства, о. К. Селецький пригадував читачеві про Бога, силу Господнього Хреста, який дарує спасіння людині та є остаточною відповіддю на проблеми всіх часів [19, с. 107–110].

1874 р. в друкарні товариства «Просвіта» у Львові вийшла книжка о. К. Селецького «Книга мудрости або жите чесного чоловіка, яке оно пòсля законòвъ Божихъ и людскихъ бути повинно» (5 тисяч примірників). У цій праці автор представляє процес духовної формації християнина, який традиційно розділяє на етапи розвитку людини – дитинство, юність та зрілість. Книга складається з двох частин, у яких автор подає зразки духовного життя людини на кожному з етапів, називаючи їх «зеркалами»: перше для молодого віку – формація дитини, друге для середнього – формація юної людини та для старшого віку – постійна формація зрілої особистості.

Духовний розвиток дитини, за автором, передбачає зростання в Божій мудрості, розумовому і науковому розвоєві, поєднаному з працею та остеріганням від зла [16, с. 4]. Друга частина цього твору представляє життя людини в «середущих літах», коли вона проходить процес самоформації, вибору професії, життєвого стану, будує свою сім'ю за християнськими принципами. Її покликання – бути «пожиточною для людей та милою для Бога» [16, с. 4]. Зріла особа – «людина старшого віку» – має бути прикладом для молодших [16, с. 4–5], вона несе відповідальність за будову суспільства.

Виклад свого бачення **першого етапу – духовної формації дитини** автор розпочинає з історії створення світу, який відразу був створений добре, для прослави Бога. Спостерігаючи за життям живих істот, бачимо постійне піклування Господа про своє створіння, що є ознакою його любові та зичливості до людини. Помічаючи ці явища в щоденному житті, людина розвиває у собі почуття приналежності до Бога, відчуває Його турботу та опіку над нею, що дає їй почуття впевненості в собі та вселяє довіру до Бога. Тому автор вважає, що основою духовного життя людини є пізнання Бога та його творіння. Священник звертає увагу матері, щоб та вчила дитину виконувати Божі заповіді, плакала її в невинності та чистоті, послуші та побожності, щоб зранку та ввечері прославляла Бога в молитві. Застерігає батьків, щоб із їх уст не виходили прокльони, ані щоб сварок між ними не було та щоб дитя не відчувало в родинному гурті зневаги чи жодних прикладів насилля [16, с. 16]. «Дай бачнѡсть такожъ на дѣти твои, щобъ нѣколи хотяй бы на найменшу рѣчь не полакомили ся», а коли як належить дитину не покарати за вдяну кривду, то «надѣйся зъ неї на старши лѣта злодѣя» [16, с. 19]. Отець Селецький вчить батьків, щоб ті карали своїх дітей за сваволю та пустоту [16, с. 20]. «Для чого-жь дитина не має любити того всѣго, що Богъ так красно створивъ, щобъ душа людска радувалася споглядаючи на той красний свѣтъ Божій» [16, с. 20].

Як садівник, доглядаючи за деревиною, відтинає пошкоджені гілки, так і батьки мають викорінювати злі нахили дитини [16, с. 22]. Мати своїм прикладом має передати дитині любов до охайності та чистоти.

Дітей, які приступають до Урочистого Причастя, о. Селецький порівнює з «цвітами благовонними» та при цьому зазначає: «Єстество чоловічєске такъ чудно гнучке и змѣнчиве. Що тойже самъ чоловіккъ въ продовженю житя присвоити собѣ зможе найблагороднѣши свойства и чесноты, або стати лютымъ и зловивымъ» [22, с. 1].

У серії статей «Школа життя» о. Селецький розглядає вплив зрілої особистості на розвиток духовності дитини. Зауважує, що дитина відкрита на виховання та немає в собі сформованої самосвідомості, тому існує небезпека, що задатки людини через згубні впливи можуть розвиватися в неналежний спосіб. Тому важливо, щоб зрілі особистості виховували неповнолітніх, впливаючи на душу та тіло, щоб вихованці «правдиву Богомъ начертану цѣль осягнули» [23, с. 1]. Автор пише, що метою християнського виховання є олицетворення образу та подоби Божої на безсмертній душі [23, с. 1]. Тому вихователем має бути совісний християнин.

Отець вказує на високу ціль покликання людини – стати учасником небесних дібр, «посісти Бога» [24, с. 1]. Він наголошує, що саме Церква є єдиним місцем, де людина може відродитися як нове і Богу миле створіння. Щоб дитину добре виховати, треба, щоб вона стала добрим християнином, вибрала стан, в якому була б спасенною, щоб використала всі сили духа і тіла, щоб бути Богові милою, а людям потрібною [24, с. 2]. Цінує людську працю як життєву необхідність. Згідно з поглядами отця, людина, яка не працює чи то розумом, чи руками, стає завадою людського суспільства, злодієм, який краде Богові честь, а людям доробок [24, с. 2]. Враз із апостолом Павлом повчає: «Хто не хоче працювати, хай і не їсть» (II Сол 3. 10).

«В здоровому тілі здорова душа», – цитує о. Селецький приповідку. Родичів та опікунів, які з байдужістю ставляться до здоров'я тіла дитини, засуджує за порушення п'ятої заповіді. «Кто за тѣло дѣтины, котре бачить не дбає, як же вѣнъ за душу єѣ, котру не бачить подбати може?» [25, с. 1] – питає отець. Та при цьому він зауважує, що часто батьки звертають увагу тільки на чистоту та охайність дитини, не турбуючись при цьому про її душу.

Це природно, згідно з Божим правом, що батьки виховують дитину. Та праця змушує їх віддати її під нагляд вихователя. У 1893 р. о. Селецький заснував першу в Галичині українську християнську захоронку під проводом черниць. З цього приводу писав: «Захоронка єсть для каждой мѣсцевости великимъ добродѣйствомъ, особливо тамъ, где родичѣ поза домомъ трудити ся приневолени» [26, с. 1]. «Добре уладжена захоронка приносить ту користь що дѣти вѣдъ простацтва вѣдвикають, ничъ злого тѣлько багато доброго и хосенного тамъ навчатся, остають пѣдъ безнастаннимъ надзоромъ, до ладу и охайности вже зѣ малу навикають, молитвами і пѣснями учатся Бога прославляти... учатся згодливо жити» [26, с. 2]. Через навчання в захоронці у дитячому серці прищеплювалися основи християнського життя. Отець не раз наголошував, що найкраще поручати дітей під опіку сестер-монахинь, які щиро віддаються праці з дітьми, бо звичайні вихователі часто працюють заради зиску, і, як каже отець, «наємникъ яко наємникъ єсть» [10, с. 2].

Другий етап розвитку особистості – «середущий вік», на цьому етапі молода, сформована особа вибирає життєвий стан: будує християнську родину на основі Божих заповідей, приймає покликання до чернецтва або живе в самотництві. На цьому етапі людина проходить процес самореалізації.

Отець Селецький подає вказівки, на яких принципах має будуватися християнська родина: «Дѣвчина, що має вѣддаватися най пильно

бачить, щобъ еи суджений боязнъ Божу въ серци мавъ; бо хто Бога не боить ся, той жадного грѣху бояти ся не буде, тому вѣрнымъ а честнымъ мужемъ бути не може. Парѣбокъ, що вѣтця, матеръ и старшихъ шанує, буде такожъ и жѣнку шанувати, и т. д.» [16, с. 46]. Отець Селецький написав низку статей і оповідань, у яких передав основи будови міцної християнської родини: «Книга мудрости», «Должности селянина», «Добра та лиха жінка», «Кожух» та ін.

Особи, які обирають чернечий стан і одягають монаший одяг, згідно з о. Селецьким, мають бути знаком Христа в цьому світі [28, с. 6–7]. Покликання до чернечого стану є Божим даром, який можуть зрозуміти та відчуті тільки ревні, практикуючі християни [20, с. 4–5]. У його публікації «Якъ уладжене має бути жите доброй законницѣ» подано основні принципи життя богопосвяченої жінки. Суть чернечого служіння отець виклав у «Записках з паломництва до Святой землѣ», «Отець Іоан Боско» та інших численних дописах.

Поодинокі статті о. Кирила присвячені тематиці покликання людини до самотництва. В одній із них отець писав: «Середъ суспѣльности єсть багато такихъ дѣлъ, котри тѣлько женьщины совершити змогутъ. Якіи-же женьщины? А вжежь тѣи, на котрыхъ не тяжать жодни довжности родинни. Имъ приналежится на такій ладъ причинити ся до добра загалу, щобы не стали ся деревомъ не творящимъ плода, достойнымъ соженія» [15, с. 7].

Процес духовної формації християнина не закінчується ніколи, він щоразу ставить перед людиною нові виклики.

Третій етап – зріла особа, яка несе відповідальність за будову суспільства. До цього о. Селецький закликає читача: «Ты, милый брате, єсь сыномъ той землѣ, землѣ руской, на котрої всѣ люде, що одинаковымъ языкомъ бесѣдуютъ, що однаково Бога славлять, що мають одни и ти сами звычайъ та обычаѣ, суть собѣ мовь рѣдни братя и взаимно за своє добро стояти мають – маєшь про тоє брате мѣй рѣжни обов'язки сповняти взглядомъ краю и спѣвбратей твоихъ» [16, с. 58].

Приклад зрілих особистостей, які, опираючись на християнські принципи, корисно вплинули на розвиток суспільства, подано в публікаціях: «Отець Іоаннь Боско», «Вѣдкрыте Америки», в серії оповідань «Власними силами» та інші. Отець Кирило представляв українському читачеві життя Бенджаміна Франкліна, Йосифа Гайдена, о. Севастяна Кнайпа, владики Івана Снігурського та інших відомих осіб, які власними зусиллями та упованням на Бога зуміли не тільки стати успішними людьми, але й посприяти духовному, моральному, а водночас і економічному розвитку країн. Духовне життя людини, згідно з розумінням отця, всебічно впли-

ває на розвиток особистості. Подаючи біографії відомих практикуючих християн, яким свого часу вдалося досягти вагомих успіхів, о. Селецький пробував розбудити та зрушити кріпацьку ментальність українців, пригадував їм про відповідальність кожної людини перед Богом та народом, як важливий обов'язок вільної людини.

Особливе місце у творчості душпастиря займає **тематика духовного проводу**. У його публікаціях та пригодницьких оповіданнях часто фігурує постать священника, який супроводжує людину в її житті, скеровує на дорогу виконання Божих заповідей, практикування християнських чеснот. Автор описує життя особи, яка приймає духовний провід, її внутрішню переміну, що пов'язана з відчуттям внутрішнього миру, щастя та життєвими досягненнями. Вміло користати з практики духовного проводу може сформована особистість. Прикладом є твір «Відкриття Америки», в якому описано зустріч зрілого практикуючого християнина Христофора Колумба та о. Хуана Переса. Отець Хуан, пізнаючи особу Христофора, його життєві плани та поразки, радить йому не знеохочуватися, а впевнено йти до поставлених цілей [13, с. 18–19], він скеровує Колумба до двору короля Іспанії та запевняє опіку його синові на час подорожі [13, с. 19]. Отець Селецький стверджує, що відкриття Колумбом нових земель стало можливим завдяки християнським чеснотам, якими володів мореплавець: покорі, відвазі, мужності, наполегливості, вірі й любові до Бога та людей [13, с. 20–24]. Осягнення життєвих цілей Колумб завдячував Богові. Подібні приклади бачимо у творі «Зъ житя Якова Кука» та оповіданнях «Люби правду, мерзися лжею», «Отець Маврій» та ін.

У часописі «Книжочка місійна» в 1894 р. о. Селецький опублікував серію статей під назвою «Довжности селянина» [14], в яких акцентував увагу читачів на тому, яку важливу роль кожна людина відіграє у суспільстві, та у зв'язку з цим заохочував совісно виконувати обов'язки свого стану. Статті отця скеровані до окремих груп людей: «Єсь отцемъ?», «Єсь матерею?», «Єсь мужемъ?», «Єсь женою?», «Єсь сыномъ або донькою?», «Єсь войтомъ?», «Єсь пастухомъ громадскимъ?», «Єсь слугою?», «Єсь вдѣвцемъ или вдовою?», «Єсь сусѣдомъ?», «Єсь реентомъ, паламаромъ або старшымъ братомъ?», «Єсь учителемъ школы?» і т.д., в них вміщено основні елементи їх духовного проводу.

Висновки. Слуга Божий о. Кирило Селецький завдяки дарові духовного батьківства став засновником перших активних жіночих згромаджень в УГКЦ: Згромадження сестер-служебниць НДМ та Згромадження сестер св. Йосифа ОПДМ, які розвинули християнську виховну діяльність в багатьох країнах світу. При їх заснуванні священник ак-

центував увагу на істотних цінностях, добрих намірах служіння Богові покликаної особи та критично оцінював тогочасну вимогу внесення віна при вступі, що не дозволяло багатьом дівчатам реалізувати своє покликання. Запроваджений о. К. Селецьким революційний підхід у прийнятті кандидаток до згромадження без вимоги внесення посагу, дав змогу багатьом особам вибрати шлях служіння Богові та Церкві в чернечих згромадженнях. Активна діяльність отця спонукала душпасирів його часу до здійснення багатьох ініціатив, заснування нових богосвячених спільнот.

Публікації священника, численні статті, оповідання, дописи містять елементи духовного проводу, через які він формував як у своєму часі, так і тепер, людей, які прагнуть жити праведним християнським життям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергун Т.¹ Отець Кирило Селецький. *Богословія*. Рим, 1988. № 52. С. 131–196.
2. Записки зъ моєи проѣздки въ Римъ. *Основа*. Львів, 1871. Ч. 8. С. 137–138.
3. Записки зъ моєи проѣздки въ Римъ. *Основа*. Львів, 1871. Ч. 9. С. 141–142.
4. Історія Згромадження. *Сестри Служебниці Непорочної Діви Марії. Провінція Співстраждання Матері Божої в Україні* : веб-сайт. URL: <http://ssmi-ua.org/history.html>.
5. Коциловський Й. Послання до духовенства з нагоди двадцят п'ять ліття смерти бл. п. о. пралата Кирила Селецького, з 26 квітня 1943 р. *Вісті з Риму*. Рим, 1969. Ч. 1/2. С. 12–21.
6. Лист о. К. Селецького до єпископського ординаріяту в Перемишлі від 23 квітня 1914 р. (рукопис). *APP ABGK (Archiwum Państwowe w Przemyślu, Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego)*. Sygn. 5140. 4 арк.
7. Лист о. К. Селецького до митрополита А. Шептицького від 3 квітня 1907 р. – Листи приватних осіб з прізвищами на букви Се митрополитові Шептицькому з проханням працевлаштування та надання допомоги 1912–1938 (рукопис). *ЦДІАЛ України (Центр. держ. іст. архів України, м. Львів)*. Ф. 408. Оп. 1. Спр. 501. 5 Арк.
8. Лист священника Селецького Кирила, свідоцтво про заснування та діяльність Згромадження сестер Служебниць ПДМ в с. Жужель з 17 травня 1900 р. (рукопис). *ЦДІАЛ України (Центр. держ. іст. архів України, м. Львів)*. Ф. 201. Оп. 5. Спр. 77. 10 арк.
9. Марко С., с. Харизма та життя Згромадження св. Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії (1898–1990). Львів : Український Католицький університет, 2011. 352 с.
10. Матвійчина М.А. Хроніка Згромадження св. Йосифа до 1917 р. (рукопис). *ГАЗССЙО (Головний Архів Згромадження сестер святого Йосифа Обручника)*. 114 арк.
11. Отець Іоаннъ Боско. *Богословський Вісник*. Львів, 1900. Т. I. Ч. III. С. 182–183.

¹ У збірнику подаємо Т. Вергун, з огляду на те, що у «Богословії» помилково приписано авторство П. Вергунові.

12. Сапеляк А. Отець-прелат Кирило Селецький засновник монаших згромаджень. Львів : Галицька видавнича спілка, 2004. 115 с.
13. Селецький К. Відкрите Америки. Львів : Товариство ім. Шевченка, 1891. 51 с.
14. Селецький К. Довжності селянина. *Книжочка мисійна*. Тернопіль, 1894. Ч. 2/6.
15. Селецький К. Допись зъ Жужеля [Школа хозяйства домашнього въ Закопанѣмъ]. *Посланникъ*. Перемишль, 1902. Ч. 1. С. 6–7.
16. Селецький К. Книга мудрости або жите чесного чоловѣка, яке оно пѣсля законѣвъ Божиыхъ и людскихъ бути повинно. Львів : Товариство ім. Шевченка, 1874. 59 с.
17. Селецький К. Новинки вѣдъ вп. Кирила Селецкого зъ Жужеля. *Діло*. Львів, 1899. Ч. 282. С. 3.
18. Селецький К. Отець Іоаннъ Боско єго жите и дѣла. Перемишль, 1900. 150 с.
19. Селецький К. Своя хата: читанка. Львів : Ставропігійський інститут, 1868. 111 с.
20. Селецький К. Стежки Господни. *Посланникъ*. Перемишль, 1902. Ч. 19. С. 4–5.
21. Селецький К. Товариство школи жіночого господарства. *Діло*. Львів, 1904. Ч. 9. С. 3.
22. Селецький К. Школа життя I – Змѣнчивѣсть душѣ людскої. *Посланникъ*. Перемишль, 1904. Ч. 19. С. 1–2.
23. Селецький К. Школа життя II – Сили, що вліяють на душу чоловѣка. *Посланникъ*. Перемишль, 1904. Ч. 20. С. 1.
24. Селецький К. Школа життя IV – Християнська наука о чоловѣцѣ. *Посланникъ*. Перемишль, 1904. Ч. 21. С. 1–2.
25. Селецький К. Школа життя V – Старунокъ о тѣло. *Посланникъ*. Перемишль, 1904. Ч. 22. С. 1.
26. Селецький К. Школа життя VI – Захоронки для малыхъ дѣтей. *Посланникъ*. Перемишль, 1904. Ч. 22. С. 1–2.
27. Селецький К. Школа жіночого господарства. *Діло*. Львів, 1905. Ч. 73. С. 2–3.
28. Селецький К. Якъ уладжене має бути жите доброї законницѣ. Жовква, 1908. 195 с.
29. Сестри Служебницї. Сестри двох Згромаджень відзначили 100-річчя переходу до вічності Слуги Божого о. Кирила Селецького. *Українська Греко-Католицька Церква* : веб-сайт. 2018. URL: http://ugcc.ua/news/sestri_dvoh_zgromadzhen_v%D1%96dznachili_100r%D1%96chhya_z_dnya_v%D1%96dhodu_do_v%D1%96chnost%D1%96slugi_bozhogo_o_kirila_seletskogo_83706.html.
30. Справа реєстрації Товариства св. Йосифа Обручника в Цеблові, Сокальського повіту (рукопис). *ДАЛО* (Держ. архів Львівської області). Ф. 1. Оп. 54. Спр. 3756. 55 арк.
31. Esortazione Apostolica *GAUDETE ET EXSULTATE* del Santo Padre Francesco Sulla chiamata alla Santità nel mondo contemporaneo. Roma, 19 marzo 2018. URL: https://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_exhortations/documents/papa-francesco-esortazione-ap_20180319_gaudete-et-exsultate.html.
32. Omeliadel Santo Padre Francesco. Vatican, 28 marzo 2013. URL: https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/homilies/2013/documents/papa-francesco_20130328_messacrismale.html.
33. Potocka A. Mój pamiętnik. Warszawa : Pax, 1973. 494 s.

REFERENCES

1. **Verhun, T.** (1988). Otets Kyrylo Seletskyi [Father Kyrylo Seletsky]. *Bohosloviia – Theology*, 52, 131–196. Rym [in Ukrainian].
2. Zapysky z moiey proizdky v Rym [Notes from my trip to Rome]. (1871). *Osnova – Basis*, 8, 137–138. Lviv [in Ukrainian].
3. Zapysky z moiey proizdky v Rym [Notes from my trip to Rome]. (1871). *Osnova – Basis*, 9, 141–142. Lviv [in Ukrainian].
4. Istoriia Zghromadzhennia [History of the Congregation]. (n.d.). *Sestry Sluzhebnytsi Neporochnoi Divy Marii. Provintsiia Spivstrazhdannia Materi Bozhoi v Ukraini – Sisters Servants of the Immaculate Virgin Mary. Province of Compassion of the Mother of God in Ukraine*. Retrieved from <http://ssmi-ua.org/history.html> [in Ukrainian].
5. **Kotsylovskiy, Y.** (1969). Poslannia do dukhovenstva z nahody dvadtsiat piat littia smerty Bl. p. o. pralata Kyryla Seletskoho, z 26 kvitnia 1943 r. [Message to the clergy on the occasion of the twenty-fifth anniversary of the death of the Blessed Memory of Fr. Prelate Kyrylo Seletskyi, from April 26, 1943]. *Visti z Rymu – News from Rome*, 1/2, 12–21. Rym [in Ukrainian].
6. Lyst o. K. Seletskoho do yepyskopskoho ordynariatu v Peremyshli vid 23 kvitnia 1914 r. (rukopys) [Letter of Fr. K. Seletsky to the Episcopal Ordinariate in Przemyśl on April 23, 1914 (manuscript)]. (1914, April 23). *Archiwum Państwowe w Przemyślu, Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego – State Archive in Przemyśl, Archives of the Greek Catholic Bishopic, sygn. 5140, 4 ark.* [in Ukrainian].
7. Lyst o. K. Seletskoho do mytropolyta A. Sheptytskoho vid 3 kvitnia 1907 r. – Lysty pryvatnykh osib z pryzvyshchamy na bukvy Se mytropolytovi Sheptytskomu z prokhanniam pratsevlashtuvannia ta nadannia dopomohy 1912–1938 (rukopys) [Letter from K. Seletsky to Metropolitan A. Sheptytsky dated April 3, 1907. – Letters of private individuals with surnames in letters Se to Metropolitan Sheptytsky with a request for employment and assistance 1912–1938 (manuscript)]. (1907, April 3). *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv – Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, f. 408, op. 1, spr. 501, 5 ark.* [in Ukrainian].
8. Lyst sviashchenyka Seletskoho Kyryla, svidotstvo pro zasnuvannia ta diialnist Zghromadzhennia sester Sluzhebnyts PDM v s. Zhuzhel z 17 travnia 1900 r. (rukopys) [Letter from the priest Kyrylo Seletsky, certificate of foundation and activity of the Congregation of the Sisters Servants of the Blessed Virgin Mary in the village of Zhuzhel from May 17, 1900 (manuscript)]. (n.d.). *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv – Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, f. 201, op. 5, spr. 77, 10 ark.* [in Ukrainian].
9. **Marko, S., s.** (2011). *Kharyzma ta zhyttia Zghromadzhennia sv. Yosyfa Obruchnyka Prechystoi Divy Marii (1898–1990) [Charisma and life of the Congregation of St. Joseph the Betrothed of the Blessed Virgin Mary (1898–1990)]*. Lviv: Ukrainian Catholic University [in Ukrainian].
10. **Matviichyna, M.A.** (n.d.). *Khronika Zghromadzhennia sv. Yosyfa do 1917 r. (rukopys) [Chronicle of the Congregation of St. Joseph until 1917 (manuscript)]*. *Holovnyi Arkhiv Zghromadzhennia sester sv. Yosyfa Obruchnyka – Main Archive of the Congregation of the Sisters of St. Joseph the Betrothed* [in Ukrainian].
11. Otets Ioann Bosko [Father Ioann Bosko]. (1900). *Bohoslovskiyi Visnyk – Theological Bulletin*, 1 (3), 182–183. Lviv [in Ukrainian].

12. **Sapeliak, A.** (2004). *Otets-prelat Kyrylo Seletskyi zasnovnyk monashykh zghromadzen* [Prelate Father Kyrylo Seletsky is the founder of monastic congregations]. Lviv: Galician Publishing Union [in Ukrainian].

13. **Seletskyi, K.** (1891). *Vidkrytie Ameryky* [Discovery of America]. Lviv: Shevchenko Society [in Ukrainian].

14. **Seletskyi, K.** (1894). *Dovzhnosity selianyina* [Duties of a peasant]. *Knyzhochka mysiina – Mission book*, 2/6. Ternopil [in Ukrainian].

15. **Seletskii, K.** (1902). *Dopys z Zhuzhelia* [Shkola khoziaistva domashnoho v Zakopanim] [Letter from Zhuzhel [Household School in Zakopane]]. *Poslannyyk – Envoy*, 1, 6–7. Peremyshl [in Ukrainian].

16. **Seletskii, K.** (1874). *Knyha mudrosty abo zhytie chesnoho cholovika, yake ono pislia zakoniv Bozhykh y liudskykh buty povynno* [The book of wisdom or the life of an honest man, which it must be after the laws of God and man]. Lviv: Shevchenko Society [in Ukrainian].

17. **Seletskii, K.** (1899). *Novynky vid vp.* Kyryla Seletskoho z Zhuzhelia [News from Kyrylo Seletsky from Zhuzhel]. *Dilo – Work*, 282, p. 3. Lviv [in Ukrainian].

18. **Seletskii, K.** (1900). *Otets Ioann Bosko yeho zhytie y dila* [Father Ioann Bosco of his life and work]. Peremyshl [in Ukrainian].

19. **Seletskyi, K.** (1868). *Svoia khata: chytanka* [Your house: a reader]. Lviv: Stauropean Institute [in Ukrainian].

20. **Seletskyi, K.** (1902). *Stezhky Hospodny* [God's paths]. *Poslannyyk – Envoy*, 19, 4–5. Peremyshl [in Ukrainian].

21. **Seletskyi, K.** (1904). *Tovarystvo shkoly zhinochoho hospodarstva* [Women's School Society Housekeeping]. *Dilo – Work*, 9, p. 3. Lviv [in Ukrainian].

22. **Seletskyi, K.** (1904). *Shkola zhyttia I – Zminchivist dushi liudskoy* [School of life I – The variability of the human soul]. *Poslannyyk – Envoy*, 19, 1–2. Peremyshl [in Ukrainian].

23. **Seletskyi, K.** (1904). *Shkola zhyttia II – Syly, shcho vliiaut na dushu chelovika* [School of life II – Forces that affect the human soul]. *Poslannyyk – Envoy*, 20, 1. Peremyshl [in Ukrainian].

24. **Seletskii, K.** (1904). *Shkola zhytia IV – Khrystiianska nauka o chelovitsi* [School of Life IV – Christian science of people]. *Poslannyyk – Envoy*, 21, 1–2. Peremyshl [in Ukrainian].

25. **Seletskii, K.** (1904). *Shkola zhytia V – Starunok o tilo* [School of Life V – Body care]. *Poslannyyk – Envoy*, 22, 1. Peremyshl [in Ukrainian].

26. **Seletskii, K.** (1904). *Shkola zhytia VI – Zakhoronky dlia malykh ditei* [School of Life VI – Burials for young children]. *Poslannyyk – Envoy*, 22, 1–2. Peremyshl [in Ukrainian].

27. **Seletskyi, K.** (1905). *Shkola zhinochoho hospodarstva* [School of Women's Housekeeping]. *Dilo – Work*, 73, pp. 2–3. Lviv [in Ukrainian].

28. **Seletskyi, K.** (1908). *Yak uladzhene maie buty zhytie dobroy zakonnytsi* [The life of a good nun should be settled]. Zhovkva [in Ukrainian].

29. **Sestry Sluzhebnytsi.** (2018). *Sestry dvokh Zghromadzen vidznachyly 100-richchia perekhodu do vichnosti Sluhy Bozhoho o. Kyryla Seletskoho* [The sisters of the two Congregations celebrated the 100th anniversary of the transition to eternity of the Servant of God Fr. Kyrylo Seletsky]. *Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva – Ukrainian Greek Catholic Church*. Retrieved from http://ugcc.ua/news/sestri_dvoh_zgromadzen_v%D1%96dznachili_100-%D1%96chchya_z_dnya_v%D1%96dhodu_do_v%D1%96chnost%D1%96slugi_bozhogo_o_kirila_seletskogo_83706.html [in Ukrainian].

30. *Sprava reiestratsii Tovarystva sv. Yosyfa Obruchnyka v Tseblivi, Sokalskoho povitu* (rukopys) [The case of registration of the Society of St. Joseph the Betrothed in Tsebliv, Sokalskoho povitu]

Sokal County (manuscript)]. (n.d.). *Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti – State Archives of Lviv region*, f. 1, op. 54, spr. 3756, 55 ark. [in Ukrainian].

31. *Esortazione Apostolica «GAUDETE ET EXSULTATE” del Santo Padre Francesco Sulla chiamata alla Santità nel mondo contemporaneo [Apostolic Exhortation “GAUDETE ET EXSULTATE” of the Holy Father Francis On the call to holiness in the contemporary world]*. (2018, March 19). Roma. Retrieved from https://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20180319_gaudete-et-exsultate.html [in Italiano].

32. *Omelia del Santo Padre Francesco [Homily of the Holy Father Francis]*. (2013, March 28). Vatican. Retrieved from https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/homilies/2013/documents/papa-francesco_20130328_messa-crismale.html [in Italiano].

33. **Potocka, A.** (1973). *Mój pamiętnik [My diary]*. Warszawa: Pax [in Polish].

СКОРОЧЕННЯ

APP ABGK – Archiwum Państwowe w Przemysłu – inwentarz Archiwum Biskupstwa Grekokatolickiego

ДАЛО – Державний архів Львівської області

ЦДІАЛ – Центральний Державний Історичний архів України у Львові